

Miért épp a Dacia?

Szabó Róbert Csaba: *Fekete Dacia*. Erdélyi rémtörténetek.
Libri Kiadó, Budapest, 2012

A *Fekete Dacia* az alcím szerint erdélyi, a fülszöveg szerint „angolszász gyökerű gótikus rémtörténeteket” tartalmazó novelláskötet. Mégis két, egymástól jelentősen eltérő csoportba lehet sorolni a látszólag vérfagyasztó borzalmakat ígérő történeteket.

Az első csoportba tartozik a kötet darabjainak közel fele, melyek meglehetősen távol állnak a rémtörténet műfajától, még akkor is, ha rugalmasan értelmezzük a *Világirodalmi lexikon* rémtörténet-definícióját, miszerint „borzalomkeltő eszközökkel és témakörrel hátborzongató szórakoztatásra törekvő elbeszélő mű [...]. A gótikus regényben a rémtörténet összes jellegzetességei együtt vannak: történelmi drapéria, misztikum, varázslatok, boszorkányság, kísértetek, szellemek és fantomok, fekete mágia, ördögűzés, titokzatos álmok és jóslatok, rablók, lovagok, betegek, elmeháborodottak, titokzatos társaságok, elvadult tájak”.¹ Ezek sehogyan sem illeszthetők bele a fent említett tematikus-motivikus koncepcióba – leginkább rémes történeteknek lehetne őket nevezni, melyekben a realitás talaján maradva mesél el különös, leginkább detektívtörténetekre emlékeztető eseményeket, ahol a szereplők a saját szakállukra kezdenek nyomozni. Mégis ezek közül kerülnek ki a legsikerültebb, legmeggyőzőbb darabok.

Szabó Róbert Csaba történeteinek csak a másik csoportja nevezhető valóban *Erdélyi rémtörténet*nek: feltámadó vízbefúltakkal, különös és titokzatos erdei fenevaddal, az alakmás jelenségével, túlvilágból kinyúló kezekkel, ördöggel, visszajáró, nyughatatlan kísértetekkel, ördögszerű, tér és idő meghajlítására képes lényekkel, valamint egy Frankenstein remake-kel. Érdekes, hogy a napjainkban nagy népszerűségnek örvendő vámpírok ezúttal kimaradtak.

¹*Rémtörténet* (Radnóti Sándor). In: *Világirodalmi lexikon 11*. Szerk. Szerdahelyi István, Király István. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989. 572–573.

A tizenhat *Erdélyi rémtörténet* novellafogalmáról is beszélni kell. A novella a csökkentés, a lényeg művészi formája, ellenben Szabó Róbert Csaba történeteit olvasva időről időre feleslegesnek tűnő részletekkel találkozunk. Olyan felesleges elemekkel, amelyek a történet terebélyesedését eredményezik, de a végkifejlet szempontjából semmi jelentőségük nincs. A *Lelkiismeretünk bekötőútjaiban* például megtudjuk, hogy az alpolgármester túlsúlyos volt, hogy izzadt, mikor sokat kellett beszélnie; a *Ruba Mihály ajándéka* címűben a narrátor csokit vesz a lánynak, de az a meleg miatt megolvad a zsebében, és ki kell dobnia. Ez a túlrészletezés, aprólékos akadémizálás nem szolgálja a novella célulvőségét, ellenben kerülőutakra tereli az olvasó figyelmét. Idő, tér, cselekvés és cselekmény argumentumai szinte minden esetben megvannak, a csattanó viszont hiányzik, vagy hatástalan, mert a korábbi előreutaló mozzanatok felszámolják megvalósulásának lehetőségét. Mintha azt prezentálnák a szövegek, hogy „a novella egyike a dinamikus változó rövid formáknak, mely a századvégtől máig terjedő egy évszázad alatt – a magyar irodalomra korlátozva a szemlélődést – rendkívüli rugalmasságról tett bizonyosságot”.²

Már az első novella szertefoszlata az alcím keltette Erdély-illúziót is, hisz tengerparti képpel indít. A helyszínek valóban változatosak: Szilágysomlyó, Nagyszeben, Bukarest, Herkulesfürdő, Szováta, Kolozsvár, Monostor, Szászrégen, kisebb falvak, katlanok, hegyek, a Duna-delta, folyópartok, titokzatos erdők. A felsorolásból kitetszik, hogy a cselekmények helyszíne elsősorban az urbánus környezet, valamint a természet, vagy az ahhoz közelebb álló falu. A szerző azonban nem tud, és talán nem is akar elszakadni a természettől, mert a városi környezetben mindig akad egy folyópart vagy közeli erdő, ahová a hullát el lehet rejteni.

A kötet illusztrációi kordokumentumok: az 1928-ból származó emlékkönyvlapok egyikén található versike egyben a kötet mottójának a funkcióját is betölti, a Nagyszeben fölött úszó zeppelint ábrázoló képeslap, a Parlament Palotája a Ceaușescu-éra idejéből, Kolozsvár akár napjainkban is készülhetett látképe, Carl Fronius századelőn működő üzletének fényképe. Ezek beleíródnak a történetekbe, pontosabban az írói szándék a képekhez igazítja az épp aktuális sztorit. Az egymás után következő történetek alapján ugyanakkor nem rajzolható fel kronológiai ív, ehhez ismételtelen önkényesen kell(ene) sorrendbe állítani a novellákat. A huszadik század elejétől 2011-ig terjedő intervallumban hangsúlyossá a második világháború kora, valamint a román rendszerváltás időszakává válik, sok esetben

² Thomka Beáta: *A pillanat formái. A rövidtörténet szerkezete és műfaja*. Forum, Újvidék, 1986. 42.

viszont nincs támpont az idő pontos azonosításához, csak abban lehetünk biztosak, hogy valamikor a 20. században játszódik történetünk, „amibe a kellenél több vért írtak a készítők” (110).

Az elbeszélő sok esetben szereplője, átélője az eseményeknek, máskor pedig a mindentudó narrátor szemszögéből láttat. A narratori pozíciók vizsgálata után sem lehet rendszerről beszélni: a kötetben szabálytalanul váltakoznak az egyes szám első és egyes szám harmadik személyű novellák. *Az ördög Kolozsváron* érdekessége, hogy nem szabályos keretes történet: a keret nőelbeszélője találkozik barátjánőjével, aki elmeséli (szintén első személyben) előző nyáron tapasztalt szörnyű élményeit.

A történetek nem alkotnak ciklust, közöttük kapcsolat csak elvétve, a szereplők említése szintjén valósul meg. A magát meg nem nevező én-elbeszélő tűnik fel egy következő novella szereplőjeként: az *Emléklül Annuskának* elbeszélője az a Joseph Erste, akinek alakmása *A léghajó utasaiban* jelenik meg; a *Ruba Mihály ajándéka* Monicát elcsábító újságíró narrátora *Az emeleti szobák lakói*ban már mint Monica férje említődik.

A szereplők megnyilvánulásain keresztül az emberi elme bizonytalan ítélőképessége kerül bemutatásra. A mindentudó narrátor belelát ugyan a szereplők gondolataiba, de amit ott talál, az nem sok. Mintha nem gondolkodnának, nem logikusak a cselekedeteik. Néznek, de nem látnak, vagy csak azt látják, ami épp történik, és ezt is gyakran félreértik. Rossz előérzetük ellenére a helyszínen maradnak, mi több, keresik a bajt. Félelemmel vegyes kíváncsiság vezérli cselekedeteiket, folyton osonnak, vagy leskelődnek valaki után.

A férfi-nő kapcsolatról meglehetősen pregnáns arculatú képet kapunk: Kuczik Emma és Szabó Rumó kapcsolata átmenet nélkül jut el a kézfogástól a szexuális aktusig, a férfit pedig azután sem lehet lebeszélni arról, hogy „ne élvezzen a lába közé, mikorra mindketten tudták, mikorra nyilvánvalóvá vált, hogy viselős” (38); nyaralás alatt felbukkanó megnyerő idegen megingatja Reginát vőlegénye, Joseph iránt érzett szerelmében; a csábos Monica kétnapi ismeretség után az elbeszélő ágyában köt ki „a történet természetes folyományaként” (110); Manga két év alatt „mindössze egyszer csalta meg Puiu Marisant, aki erre nagyon büszke volt” (120), de „Puiu csak hosszas ostromok után ért el annyit, hogy a lány megígérte, a nászéjszakájukon elmondja, kit engedett még a lába közé rajta kívül, hogy ki spriccelhetett még a spermáját a hüvelyébe. Néha azon kapta magát, hogy csak azért veszi el a lányt, mert irtózatosan tudni akarja, kivel csalta meg” (122). A csökevényes emberi kapcsolatok mellett számos esetben találkozunk a testi deformáció jelenségével. A testek eleve deformáltak, vagy időközben változnak, csonkulnak, de mindez csak az öncélú borzadálykeltés

céljait szolgálja. Szöcs Rozemari „gnómszerű, púpos” (19); Telkes Andrist, a tömeghisztéria áldozatát felismerhetetlenségig összeverik, de kiléte nem számít, mert bűnbak kell a népnek; vélhetően Joseph Erste hullája kerül elő a tóból, de „az arca alapján felismerhetetlen volt a férfi, mert a rákok és mindenféle halak összerágcsálták” (74–75); Pogăcean Paraschiv nyugalmazott rendőrnek hiányzik a bal lábfeje, amit amputáltak, miután egy erdei csapdába lépett; az állítólagos Tuka Imre meggyőzi a nőelbeszélőt, hogy csak testrészeinek (ujjainak, végül pedig kézfejének) feláldozása árán eshet ismét teherbe; Stein József és háborúban elesett testvéreinek történetében „az egy apától és anyától származókat képesek újjáéleszteni, hogy az ép testrészekből képesek összevarrni és felépíteni egy ugyan némileg más, de lényegében, fizikai és szellemi adottságait tekintve ugyanolyan embert” (204). A rémtörténetekben az érzéki érzetek közül így értelemszerűen a látványelemek emelkednek ki, de elmaradhatatlanok a sejtelmes hangok, suttogások, mormolások és sikolyok, kellemetlen, olykor már elviselhetetlen szagok is.

A szerző számos esetben – talán a tökéletességre való törekvésében – egészen meghökkentő, olykor képzavaros dolgokat ír le. *Az ululuji csapdában* olvashatjuk: „mese, hogy a levágott végtag megjósolja az esőt” (101); *Az ördög Kolozsváron*-ban a diák „halántékára tapasztott fejjel meredt maga elé” (143); *Az emeleti szobák lakói*-ban: „egy pillanatra abbamaradt a léptek zaja, pár perccel később újra föltámadt” (192); a *Ruba Mihály ajándékában* „homlokomat pedig percenként megcsiklandozta kalandos tincseinek némely, a tetőn tartózkodó kellemes szél hatására előrendülő fürtje” (108).

A kötet címét illetően elmélkedhet az olvasó, hogy miért a csak egyetlen történetben felbukkanó fekete, Dacia márkájú autóra esett a választás. Talán mert Romániában gyártják, és mert figyelemfelhívó, mondhatni hatásvadász címnek éppen megfelelt. Egy biztos, a *Fekete Dacia* történetei nem fognak álmatlan éjszakákat okozni.